

KÁDÁR BÁLINT
Korunk igazi meséje
 Oláh Mátyás László kiállításáról

Itt van ez az indián, ezen az űrállomáson. Ez valami-féle szürreális mese. Meg persze itt vannak a többiek. Mind indiánok, vagy mert annyira idegenek, vagy mert annyira bennszülöttek. Mind ismerőseink. Tudjuk, miről van szó, hiszen itt élünk, bármennyire szürreális is néha.

Mostanában az indiánokat megint rezervátumokba terelik, és kis bolygónk eme narancssárga űrállomása sincs már meg. Építettek helyette olyat, amelyet más bolygókon is szokás. Igaz, sokan nem akartuk észrevenni indiánjainkat. Az ufót pedig nem akartuk elhinni, főleg nem megérteni. De attól még ez a mese a miénk. És ha okulunk is belőle, vagy ha netán erőszakkal meg is változtatjuk, mégis kultúránk részévé válik, mert van, aki szerint érdemes róla mesélni.

Ezért vagyunk itt. Mert egy fiatal művész, Oláh Mátyás képeivel erre figyelmeztet. Olyan mesét mond el, amelyet el kell mondani, amiből érdemes meríteni. Mert mások is meséltek már hajléktalanokról, lecsúszottakról, kínai árusokról, de talán még a dél-amerikai bennszülöttekről is, akik zenéjüket észak-amerikai indiánnak öltözve próbálják meg eladni Kelet-Európa poszt-szocialista szürrealitásában. De hogy három évtizeden belül miként válik a társadalmi modernitást kifejezni próbáló, világosnak és korszerűnek épített űr- – bocsánat –, intermodális állomás eme figurák züllött otthonává, végül miként tűnik el az egész, lesöpörve modernitást, problémát és az okulás lehetőségét is... Ez korunk igaz meséje. Ezért tudom, hogy amit megidézt Oláh Mátyás ezekkel a képekkel, kultúránk része, s e képek által méginkább azzá lett. Ismerem egy ideje Oláh Mátyást és ismerem szobrait, festményeit. Felismerem őket, világom figuráit, szituációit, érzelmeit, és igen, problémáit is bennük. Lehet, a művész csak megfesti, megfaragja, amit épp gondol, lát vagy érez, de ezt úgy teszi, hogy én megláthassam bennük világomnak, mindannyiunk világának sokszor ki nem mondott valóságát. Nem torzítja el, nem értelmezi át, nem absztrahálja, hanem nekem adja megismételhetetlen formában.

És én hálás vagyok ezért.

Mint építész, különösen hálás a mai kiállítás anyagáért. Nekem az a dolgom, hogy ilyen űrállomásokat tervezek. Néha kicsit otthonosabbakat. Néha meg a már meglévők további szolgálatát kell biztosítanom. Talán azért is hívtak ide, hogy én is meséljek erről a narancssárgáról, amely szerintem méltatlanul kevés ideig tudott szolgálni, miközben a szűk három évtizede alatt hallatlanul sok történetnek adott otthont. Engedelmmükkel, erről mesélnék is, talán sikerül megvilágítanom e képek gazdagságának és fontosságának egyik forrását.

Az 1980-ban átadott régi KÖKI-t Kővári György tervezte a hetvenes évek legvégén, Koppányi Imrével és Miklóssal a MÁV Tervező Intézetben. Egy méltatlanul elfelejtett építész munkája ez, aki méltatlanul korán meghalt, utolsó munkája, a Skála Metró áruház Nyugati téri üvegalotájának 1982-es megnyitója előtt érte a korai halál. A hatvanas-hetvenes évek futurisztikus infrastrukturális építményei közül sok a nevéhez köthető: a balatonfüredi vasútállomás, a Baross tér és Nyugati tér süllyesztett gyalogos rendszere, vagy kedvencem, a Déli pályaudvar. Persze a legfurcsább ufó a KÖKI volt. Veszítést ugyanazok a folyamatok okozták, melyek ma is megfigyelhetőek a Déli pályaudvaron. Ezek a nagyvonalú közlekedési csomópontok igazi demokratikus terek, amelyeket hatalmas társadalmi optimizmus hozott létre. Ne értsenek félre, nem a szocialista optimizmusról beszélek, hanem az alkotóban munkálkodó modern világréprokról. Bár kétségtelen, hogy a tervgazdasági rendszerben könnyebben lehetett ekkorát álmodni, mint a mai piaci körülmények között, de maga a kor volt optimista, és hitt a szociális értékekben. Nyugaton is, természetesen, talán ott méginkább.

Egy jó nevű bécsi építész ismerősöm mesélte, hogy 1972-ben jött először Magyarországra. A Déli pályaudvarra futott be a vonat. Nem hitt a szemének. Úgy tudta, hogy egy elmaradott, bezárt, sötét szocialista országba jött, és erre megérkezett egy fényben és térben úszó, tiszta, modern állomásra, amelyet Párizsban tudott volna elképzelni leginkább. Hatalmas, monumentális terek, amelyek a köznek épültek, kőből, üvegből, acélból és műanyagból is, a társzművészetek alkotásait – Vasarely munkáit is például – soha nem látott módon befogadták.

Kővári György kompromisszum nélkül volt modern, és bár a kor szocialista ipara nem mindig tudta

őt követni, nem ez okozta munkái megbecsülésének hiányát. Maga a társadalom nem tudta követni őt, sőt... A szocializmusban ránk kényszerített rossz féle társadalmi szolidaritás miatt nem alakulhatott ki nálunk az igazi társadalmi összefogás és megbecsülés. Rendszert váltottunk, és a kényszeredett közösködés évtizedei után, aki csak tudott, beleugrott a magántulajdon élvezeteibe, hátrahagyva azokat, akik nem bírták a tempót az újfajta tülekedésben. El akarunk szakadni mindattól, ami közösködésen alapul, boldogan menekültek autóik zárt világába azok, akik megengedhették maguknak, hogy elhagyják ezeket az igen is nagyvonalúan megépített, a köznek szánt tér luxusát nyújtó helyeket.

Ezek a terek nyitottak voltak és demokratikusak, de már csak a leginkább elesettek használták, akik kiszorultak a plázák ellenőrzött áldemokratikus tereiből. Mivel nem kellett már senkinek a szabad tér luxusa, árusok bódéi épültek oda, ahol egykor a fény járt, és tülekedni nem akaró emberek álltak meg élvezni ezt a tágasságot.

A Déli pályaudvar plasztikáit benőtte a gagy, a KÖKI osztás nélküli üvegtábláit eltakarták a lángosozók. A tér és fény luxusa helyett kosz és zsúfolt-

ság költözött ezekbe az épületekbe. És persze azok, akiknek más már nem jutott. És a nyugatiak már nem egy modern ország, hanem a pusztuló Balkán analógiáját jöttek ide megcsodálni. Lebontották a KÖKI-t, épült helyette ellenőrzött, de karakter nélküli pláza. Elhajtották ezeket a szerencsétlen mesebeli figurákat. Mégis kultúránk részévé válik mindez, az optimista modernitás szomorú bukása után is.

Kukucska Gergely, Polyák Levente és Antal Balázs megmentettek 12 narancssárga műanyag panelt. A 2012-es Velencei Építészeti Biennále magyar pályázóiként a velencei lagúnákon közlekedő társas vízibicikliként élesztették volna újjá őket. Hiszen egykor a balatonkenesei Sirály Vas- és Műanyagfeldolgozó Szövetkezet vitorlášhajók készítéséhez kifejlesztett technológiával készítette a narancssárga homlokzati paneleket. A pályamű dicséretben részesült, de helyette egy visszhangot méltán nem kapott kiállítás valósult meg idén a magyar pavilonban.

Most meg itt vannak Oláh Mátyás László festményei, és azt tudatosítják bennünk, hogy az indián története az űrállomáson nemcsak legenda, hanem a magyar kultúra szerves része.

Kádár Bálint és Oláh Mátyás László